Принципи адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнтів в Україні

Козаченко Юлія Анатоліївна
здобувач кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

Усі сфери суспільного життя у тій чи іншій мірі регулюються нормами адміністративного права. Суспільство об'єктивно потребує встановлення певної організованості в системі будь-яких суспільних відносин, у тому числі відносин, що виникають у зв'язку з набуттям людиною правового статусу пацієнта, забезпеченням та охороною його прав.

Статистичні дані щодо стану здоров'я населення України та діяльності закладів охорони здоров'я свідчать про незадовільну медико-демографічну ситуацію, від'ємний природний приріст населення, скорочення середньої очікуваної тривалості життя, а також зростання поширеності хвороб [1]. У цих умовах держава зобов'язана спрямовувати всі зусилля та ресурси на охорону та зміцнення здоров'я людей, на удосконалення адміністративно-правового регулювання охорони здоров'я та забезпечення прав пацієнтів, формування ефективної державної політики в цій галузі та, відповідно, утворення сучасної системи охорони здоров'я.

Адміністративно-правове регулювання забезпечення прав пацієнта, на думку автора тез, являє цілеспрямований владно-організуючий вплив органів управління в межах їх повноважень, який спрямований на упорядкування суспільних відносин у сфері охорони здоров'я, створення надійних умов для реалізації прав пацієнтів, їх гарантування, захисту і охорони.

Адміністративно-правове регулювання забезпечення прав пацієнтів є складовою частиною загального механізму адміністративно-правового

регулювання і, зберігаючи загальні властивості останнього, набуває при цьому нових рис. Специфіка адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнтів виявляється у наступному: 1) багатосторонність об'єкту забезпечення – прав пацієнтів, які є досить різноманітними і залежать від виду наданої медичної допомоги, напряму медичної діяльності, різних професійних та соціальних особливостей пацієнта; 2) наявна велика кількість нормативних актів, що регламентують права пацієнтів та порядок їх забезпечення; 3) існує велика кількість суб'єктів адміністративно-правового забезпечення прав пацієнтів, серед них: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, заклади охорони здоров'я, громадські правозахисні організації тощо; 4) повноваження суб'єктів адміністративно-правового забезпечення прав пацієнтів є досить різнорідними (наприклад, прийняття та виконання нормативних актів, здійснення контролю та нагляду за їх виконанням; захист прав пацієнтів; розробка та реалізація загальнодержавних програм з питань розвитку та удосконалення системи охорони здоров'я, профілактики захворюванням та наданню медичної допомоги різних видів; встановлення структури органів управління у сфері забезпечення прав пацієнтів, порядку їх організації та діяльності; визначення фінансування сфери охорони здоров'я); 5) існує система засобів адміністративно-правового впливу на забезпечення прав пацієнтів, яка включає різноманітні засоби (легалізація та реєстрація медичних закладів; стандартизація медичної допомоги; сертифікація лікарських засобів; ліцензування господарської діяльності з медичної практики; акредитація закладів охорони здоров'я; атестація медичних працівників тощо).

Зміст адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнтів встановлюється через принципи, мету та функції такого регулювання, форми та методи, систему суб'єктів та конкретних засобів.

Одним із основних елементів, що розкриває зміст адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнтів є принципи. Принципи є підставою права, містяться у його змісті, виступають як орієнтири у формуванні права, відбивають сутність права та основні зв'язки, які реально існують у правовій системі. У принципах зосереджено світовий досвід розвитку права, досвід цивілізації. Вони є стрижнем правової матерії [2, с. 221].

Юридична енциклопедія за редакцією Ю. С. Шемшученка встановлює, що принципи (від лат. principium – начало, основа) – це основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, права, політичної, державної чи громадської організації [3, с. 110-111].

Принципи адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнтів – це вихідні, об'єктивно зумовлені основоположні засади, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, імперативністю, на підставі яких виникають відносини між суб'єктами адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнтів, формується та функціонує механізм забезпечення прав пацієнтів. Ці основоположні правила і положення закріплені в Конституції України, законах та підзаконних нормативних актах. Вони виступають основою нормотворчості у сфері забезпечення прав пацієнтів та сприяють правильному застосуванню норм права; відображають найістотніші особливості й цілеспрямованість держави у сфері охорони здоров'я; відіграють роль головних орієнтирів у формуванні системи медичного права; виступають основними критеріями оцінювання якості системи охорони здоров'я держави.

На думку автора тез, принципи адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнтів можна умовно поділити на дві групи: загальні та спеціальні. Загальними принципами є принципи, які притаманні адміністративно-правовому регулюванню будь-якої сфери. До них слід

віднести принципи законності, верховенства права, гуманізму, принцип належної правової забезпеченості, охорони інтересів особистості і держави, ефективності діяльності органів адміністративно-правового регулювання, оптимального доповнення та урівноваження повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, відповідальності органів державної влади та місцевого самоврядування за свою діяльність перед народом [4, с. 35-38; 5, с. 98].

Адміністративно-правовому регулюванню забезпечення прав пацієнтів властиві спеціальні принципи, на яких ґрунтується таке регулювання: 1) цілеспрямованість та послідовність реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я в цілому та забезпечення прав пацієнтів зокрема; 2) орієнтація на сучасні стандарти здоров'я та медичної допомоги, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом в сфері охорони здоров'я; 3) наукова обґрунтованість та практична апробованість засобів профілактики і лікування хвороб, прагнення до досягнення максимального рівня якості медичної допомоги; 4) забезпечення безпеки та ефективності надання медичної допомоги; 5) виключення будь-якої дискримінації стосовно доступу до медичної допомоги, загальнодоступність медичної допомоги; 6) матеріально-технічна і фінансова забезпеченість, багатоукладність економіки охорони здоров'я і багатоканальність фінансування медичної допомоги; 7) попереджувально-профілактичний характер медичної допомоги; 8) поєднання державних гарантій з демонополізацією та заохоченням розвитку приватної медицини, підприємництва і конкуренції; 9) міжгалузева та міжвідомча взаємодія і координація діяльності у сфері забезпечення прав пацієнтів; 10) децентралізація державного управління, розвиток самоврядування медичних закладів та самостійності працівників охорони здоров'я на правовій і договірній основі; 11) встановлення постійного контролю та забезпечення незалежної експертизи якості медичної допомоги; 12) громадський контроль

за прозорістю та об’єктивністю здійснення адміністративно-правових засобів забезпечення прав пацієнтів; 13) гарантування оперативного і об’єктивного розгляду фактів порушення прав пацієнтів та притягнення до відповідальності винних у порушенні цих прав.

Автор тез вважає, що у сучасних реаліях, коли створюються об’єктивні передумови для виникнення нових форм і методів адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення прав пацієнтів, вищеназвана система принципів є найбільш повною, оскільки встановлює межі державного впливу, основні закономірності управління у цій сфері, відображає значення забезпечення реалізації та захисту прав пацієнтів у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/

2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консул, 2001. – 656 с.

3. Юридична енциклопедія : в 6 Т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: "Укр. енцикл.", 2003. – Т. 5 : П-С. – 2003. – 736 с.

4. Адміністративне право України: Підручник / Ю.П. Битяк (кер. авт. кол.), В.М. Гаращук, В.В. Богуцький та ін.; за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – Х. : Право, 2010. – 624 с.

5. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В.Б. Авер’янов (голова) та ін. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 592 с.